

**ELEKTRON TIJORAT SOHASIDA DAVLAT
TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH VA ULARNI
RAQAMLI VOQELIK SHAROITIDA
TAKOMILLASHTIRISH**

Ochilboyev Abbasbek Zuxriddin o`gli

E-mail: aochilboev@gmail.com

Toshkent davlat yuridik universiteti magistratura bosqichi talabasi

Annotatsiya Elektron tijorat sohasida davlat tomonidan tartibga solish va ularni raqamli voqelik sharoitida takomillashtirish masalasi hozirgi kunda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Internet foydalanuvchilarining soni ortishi va elektron bozorning jadal rivojlanishi global iqtisodiyotga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu tadqiqotda elektron tijoratning o'sish sur'atlari va uning iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Davlat tomonidan elektron tijoratni tartibga solish zarurati, soliqqa tortish siyosatining murakkabliklari va raqamli iqtisodiyot sharoitida bu siyosatni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot xalqaro tajribalarni o'rganish va mahalliy qonunchilikdagi mavjud muammolarni aniqlash orqali, elektron tijoratni samarali tartibga solish strategiyalari va takliflarini ishlab chiqishga qaratilgan.

So'nggi yillarda elektron tijoratning rivojlanishi bilan savdo landshafti tubdan o'zgaradi. Texnologik taraqqiyot va iste'molchilarning xulq-atvorining o'zgarishi bilan ta'minlangan bu hodisa korxonalarining mijozlar bilan muloqot qilish, tovar va xizmatlarni almashish usullarini qayta belgilab berdi. O'zbekiston o'zining katta aholisi, internetning kirib borishi va rivojlanayotgan raqamli iqtisodiyoti bilan global elektron tijorat maydonida taniqli "o'yinchi" sifatida paydo bo'ldi. Raqamli bozor jadal o'sishda davom etar ekan, u har tomonlama ko'rib chiqish va tekshirishni talab qiladigan ko'plab huquqiy jihatlarni birinchi o'ringa olib chiqadi.

Texnologik taraqqiyot, iste'molchilarning xatti-harakatlarining o'zgarishi, hukumatning tashabbuslari, bozorda yangi o'yinchilarning paydo bo'lishi, qulay elektron tijorat ekotizimining rivojlanishi va shu kabi omillar ta'sirida respublikaning elektron tijorat bozori tarkibi doimiy ravishda o'zgarib bormoqda.

Shuni ham ta'kidlash joizki, 2022-2023 yillarda O'zbekiston venchur bozorining sezilarli o'sishi sodir bo'ldi. Ushbu davrda, umumiy ravishda **23 ta bitim tuzilgan bo'lib, ulardan 5 tasi rivojlanayotgan elektron tijorat sektoriga qaratilgan.** Elektron tijorat sektoridagi ushbu muhim tendensiya, O'zbekistonning raqamlashtirish va zamonaviy iste'mol odatlarini qabul qilish jarayonining paydo bo'lishini ta'kidlaydi. Investorlar ushbu sektorning ulkan salohiyatidan xabardor bo'lib va u taklif qilayotgan imkoniyatlardan foydalanishga intilishmoqdalar.

2022-yil dekabr oyiga kelib, O'zbekiston elektron tijorat bozorining umumiy hajmi 311 million dollarga baholandi. Ushbu bozorning yetakchilariga: Elektron va maishiy texnika (108 mln.), Kiyim-kechak (59 mln.), Oziq-ovqat va tamaki mahsulotlari (10 mln.), Uy-ro'zg'or buyumlari (10 mln.), Sog'liqni saqlash va go'zallik mahsulotlari (5 million) va boshqalar (119 million) kirdilar.

Quyidagi berilgan jadvalga (rasm.2) ko'ra, respublikaning elektron tijorat bozorida Uzum ekotizimi so'zsiz yetakchilik qilmoqda. Ushbu ilova quyidagilarni o'z ichiga oladi: Uzum Nasiya, Uzum Tezkor, Uzum Market va Uzum Bank¹.

Kompaniyaning bu kabi tez o'sishi umuman olganda, foydalanuvchilarning odatlarining tubdan o'zgarishi bilan bog'liq bo'lib, ular ham respublikadagi yoshlarning yuqori ulushiga kiradilar.

Bugungi kunda Uzum Market buyurtmalarining 45% foizi Uzum Nasiya orqali to'lanadi, bu esa yetkazib beruvchilar biznesining o'sishi uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. Shuningdek, bu ilovada har kuni 300 ga yaqin yangi sotuvchilar ro'yxatdan o'tkazilib, ularga yakka tartibdagi tadbirkorlar, kichik va o'rta biznes va yirik kompaniyalar kiradi.

¹ <https://infocom.uz/ozbekistonda-elektron-tijorat-sektori-tahlili-2024-yilgacha/>
www.pedagoglar.org

Uzum ekotizimi hozirda O'zbekiston bo'ylab 72 ta aholi punktlarida mavjud bo'lib, mijozlarga 600 mingdan ortiq mahsulotlarni buyurtma qilish imkoniyatini beradi. Biroq, Toshkent shahar buyurtmalarining umumiy soni faqatgina 30% foizni tashkil qiladi, platformaning eng faol foydalanuvchilari esa respublikaning viloyatlarda joylashgan bo'lib, butun ekotizimning o'sishi uchun ular katta imkoniyatlar yaratadi².

Ruxsatsiz sotuvchilar asl mahsulotdan farq qiladigan mahsulotlarni qonuniy ravishda qayta sota olmaydi. Har bir biznes reklama da'volarida haqiqatni ta'minlashi kerak, to'g'ri oshkor qilish, elektron pochta xabarlarini uchun CAN-SPAM muvofiqligi va hokazo. Firibgarlik kabi muammolar iste'molchilar sinfidagi da'volarga olib kelishi mumkin. Jismoniy mahsulotlarni sotishda jarohatlar bilan bog'liq da'volarning oldini olish uchun xavfsizlik standartlariga, etiketka va ogohlantirish talablariga rioya qilish. Demak, marketing jarayoni yoki mahsulot bilan bog'liq har qanday huquqiy muammolarni oldini olish uchun barcha marketing qoidalari va qonunlariga qat'iy rioya qilish kerak.

Elektron tijoratning ahamiyati shunchaki qulaylikdan tashqarida; u iqtisodiy o'sish, ish bilan ta'minlash va tadbirkorlik innovatsiyalarining katalizatoriga aylandi. Bozorni kengaytirish, xarajatlarni optimallashtirish va mijozlarni jalb qilish salohiyati elektron tijoratni O'zbekistonning iqtisodiy o'sishi va raqamli transformatsiyasining asosiy omili sifatida joylashtirdi.

“Elektron tijorat to'g'risida”gi qonun elektron hujjatlar va imzolarni qog'ozdagi hamkasblari kabi huquqiy tan olish huquqini beradi. Ushbu huquqiy tan olish elektron tijorat subyektlari uchun muhim ahamiyatga ega, chunki u iste'molchilarda onlayn tranzaksiyalarni amalga oshirishga ishonch hosil qiladi va shu bilan raqamli bozorning o'sishiga yordam beradi. Bundan tashqari, qonunning ma'lumotlar yaxlitligi va autentifikatsiyasi haqidagi qoidalari xavfsiz va ishonchli elektron tijorat platformalarini yaratishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda elektron tijoratning huquqiy jihatlari

² <https://infocom.uz/ozbekistonda-elektron-tijorat-sektori-tahlili-2024-yilgacha/>
www.pedagoglar.org

taraqqiyot va mas'uliyat o'rtasidagi nozik muvozanatni anglatadi. Ushbu murakkab huquqiy hududda harakat qilish innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, adolatli raqobatni rag'batlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilishni ta'minlash o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydigan faol yondashuvni talab qiladi. Qonun ustuvorligini ta'minlagan holda tadbirkorlikni rag'batlantiradigan muhitni rag'batlantirish uchun siyosatchilar, soha manfaatdor tomonlari va huquqshunos mutaxassislarning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda elektron tijorat qonuniyligi traektoriyasi jonli raqamli kelajakni va'da qiladi, bu erda innovatsiyalar axloqiy xulq-atvor doirasida rivojlanadi, iste'molchilar ishonchi mustahkamlanadi va raqamli bozor hamma uchun imkoniyatlar maydoniga aylanadi.